

Der er brug for mere forskningsbaseret viden om kønsidentitet og kønskorrigerende behandling

Det Etske Råd takker for modtagelsen af ovennævnte i høring.

Som det beskrives har lovforslaget til formål at gøre det muligt for mindreårige, som oplever at tilhøre det andet køn, at få tildelt et nyt personnummer i overensstemmelse med det køn, som de oplever at tilhøre. Det skal bl.a. gøre det muligt for transkønnede børn og unge med et kønsligt ubehag som modtager behandling i sundhedsvæsenet at få tildelt et nyt personnummer i overensstemmelse med det oplevede køn samt få ændret afledte dokumenter, så som pas, sundhedskort m.v. Det fremhæves i den forbindelse, at tildeling af nyt personnummer m.v. er udelukkende en administrativ foranstaltning, som samtidig er reversibel. Tildeling af nyt personnummer indebærer, at der automatisk udstedes nyt sundhedskort, ligesom det giver adgang til at få ændret dokumenter så som pas, kørekort m.v.

Af lovforslaget fremgår det, at adgangen for mindreårige til tildeling af nyt personnummer sker efter den såkaldte erklæringsmodel – som allerede er gældende for personer over 18 år. Det foreslås således som en grundlæggende betingelse, at den mindreårige afgiver en erklæring om, at ansøgningen om nyt personnummer er begrundet i en oplevelse af at tilhøre det andet køn. Der foreslås dog indført nogle supplerende betingelser for, at personnummertildeling til mindreårige kan finde sted. Det foreslås således, at den mindreårige efter indgivelse af ansøgning om tildeling af nyt personnummer skal modtage alderssvarende juridisk vejledning hos en af ministeriet udpeget organisation. Der foreslås herudover, at der for mindreårige, som er under 15 år, stilles betingelse om, at de eller den, der har forældremyndigheden over den pågældende, giver samtykke til personnummertildelingen.

Lovforslaget rummer dertil et forslag om at ophæve kravet om en refleksionsperiode på 6 måneder, som efter den gældende bestemmelse i CPR-lovens 3, stk. 7, er en betingelse for tildeling af nyt personnummer til personer over 18 år, som oplever at tilhøre det andet køn.

Dette emne har tidligere haft Det Etske Råds bevågenhed. Rådet udtalte sig således i marts 2021 – på opfordring fra Folketingets Ligestillingsudvalg – om ændring af juridisk køn for mindreårige.[1]

Nedenstående høringssvar forholder sig udelukkende til spørgsmålet om en nedre aldersgrænse og mulighederne for at implementere en sådan. For en detaljeret gennemgang af rådets argumentation henvises til førnævnte udtalelse.

I denne udtalelse anbefalede et flertal på 16 af 17 medlemmer en sænkning af aldersgrænsen for ændring af juridisk køn. Rådsmedlemmerne lagde i den forbindelse vægt på, at den manglende mulighed for børn og unge under 18 år til at få foretaget ændring af det juridiske køn kunne bevirke, at der opstår forklaringsproblemer, mistro, udelukkelse eller sågar chikane i mødet med omverdenen. Det fremførtes, at det fåtal af mindreårige, som lider af vedvarende kønsubehag, kan hjælpes med forholdsvist få omkostninger for resten af samfundet. Rådsmedlemmerne pegede på, at også mindreårige formes af hvilke holdninger de mødes med i hverdagen. Børn og unges kønsubehag, følelsesmæssige erfaringer og forståelser af hvad der er vigtigt for kønsidentiteten, kan næppe siges at være mindre relevante blot fordi de er mindreårige. At åbne for en grad af selvbestemmelse tillader således, at mindreårige kan blive hørt, og at deres ønsker om personlig integritet og en sammenhæng mellem selvopfattelsen, og hvordan man fremtræder, kan respekteres. Rådsmedlemmerne lagde endvidere vægt på, at en ændring af juridisk køn

ville kunne omgøres. Sammenlignet med irreversibel kønskorrigerende behandling udgør en ændring af det juridiske køn en mulighed for at afprøve og gøre sig erfaringer med et socialt kønsskifte.

Et flertal af rådets medlemmer var således delvis i overensstemmelse med lovforslagets intention om at etablere en model som ”i videst muligt omfang [tager] hensyn til den mindreåriges ret til selvbestemmelse, privatliv og identitet, samt til udøvelsen af forældreansvaret.” Delvist, fordi der blandt rådsmedlemmerne blev formuleret en række reservationer i forhold til hvad der her beskrives som at tage videst mulige hensyn til den mindreåriges ret.

En lang række af lovforslagets argumenter og hensyn er således genkendelige og beskrevet til rådets tilfredshed, men det skal understreges, at Det Etske Råd som helhed betragtet foretog en anderledes vægtning af de nævnte hensyn. Rådet vil i det følgende genfremstille denne anderledes vægtning og udvalgte argumenter herfor.

Til forskel fra det aktuelle lovforslag anbefalede 14 af 17 medlemmer i 2021 en nedre aldersgrænse for ændring af juridisk køn. Anbefalingen lød, ”at grænsen sænkes til 10–12- års alderen. Ind til den mindreårige bliver 15 år bør en ændring af juridisk køn ske med forældres samtykke.”

Heroverfor fremføres det i bemærkningerne til lovforslaget, at ”en ordning uden en aldersgrænse harmonerer bedre med den omstændighed, at oplevelsen af kønsidentitet er subjektiv og individuel og med retten til selvbestemmelse og udøvelsen af forældreansvaret. Disse forhold taler således for at overlade det til den enkelte mindreårige og dennes forældre at træffe den beslutning, der vurderes at være bedst for den mindreårige. Der er herved også henset til, at tildeling af nyt personnummer er en administrativ proces, som fuldt ud er reversibel.”

Ønsket om en aldersgrænse hos et flertal i Det Etske Råd var motiveret af, at beslutningen om at ændre juridisk køn har store konsekvenser for den enkelte, også selv om beslutningens reversible karakter tages i betragtning. Det må anses for tvivlsomt, om børn før puberteten kan gennemskue de grundlæggende årsager til, og overskue konsekvenser af, en mulig ændring af juridisk køn. En sådan stillingtagen kræver et vist mål af modenhed og bevidsthed om de mulige konsekvenser. Det kræver, at oplevelser og følelser kan bearbejdes og kognitivt forstås i et perspektiv, der rækker ud over den umiddelbare oplevelse og erfaring. På en sådan baggrund kan man danne sig mere faste og realistiske forestillinger om egen kønsidentitet. Endelig er det også vigtigt, at man er i stand til sprogligt at videreformidle meget særlige oplevelser af sig selv og sin kønsidentitet. En yderligere begrundelse for en aldersgrænse ved 10–12 år lyder, at dette er alderen, hvor eventuel behandling med stophormoner ofte vil kunne besluttet og iværksættes.

I bemærkningerne til lovforslaget vurderes det, at ”så vidt angår spørgsmålet om indførelse af en nedre aldersgrænse for tildeling af nyt personnummer, [er] det ikke muligt at indføre en absolut nedre aldersgrænse som betingelse for tildeling af nyt personnummer begrundet i at tilhøre det andet køn. Det må således antages, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) vil anse spørgsmålet om en nedre aldersgrænse for tildeling af nyt personnummer begrundet i en oplevelse af at tilhøre det andet køn for at være omfattet af Den Europæiske Menneskerettighedskonventionens (EMRK) artikel 8. Det er [...] på baggrund af EMD's seneste praksis og oplysningerne om de behandlingstilbud, der gives til mindreårige – mest nærliggende at antage, at hvis en transkønnet mindreårig under f.eks. 10 år har fået tilbudt og har undergået kønsmodificerende behandling, vil den pågældende endvidere have en ret til tildeling af nyt personnummer og udstedelse af heraf afledte dokumenter efter EMRK artikel 8. Det kan endvidere ikke udelukkes, at det vil blive fundet i strid med EMRK artikel 8, hvis der uden for den førstnævnte situation ikke er mulighed for efter en konkret vurdering at dispensere for alderskravet. Der vil imidlertid på den anførte baggrund efter ministeriets opfattelse kunne indføres en form for aldersgrænse på f.eks. 10 år, men

det forudsætter, at der samtidig indføres dispensationsmuligheder i forhold til aldersgrænsen. Der vil således skulle indføres en dispensationsadgang for mindreårige under f.eks. 10 år, som undergår eller har undergået kønsmodificerende behandling. Det skyldes, at der ikke i sundhedsvæsenet er en nedre aldersgrænse for kønsmodificerende behandling. Der vil også skulle indføres en dispensationsadgang for mindreårige under 10 år, som ikke undergår eller har undergået kønsmodificerende behandling, med udgangspunkt i en vurdering af, om den mindreårige i længere tid har haft en fysisk fremtræden og/eller social identitet, som ikke passer med det biologiske køn.”

Som det bemærkes, har Det Ethiske Råd ikke forholdt sig til denne juridiske problemstilling, men noterer sig hermed ministeriets vurdering. Rådet vil dog gerne bemærke, at flertallet i rådet ønskede en nedre aldersgrænse ud fra den betragtning, at ingen nedre aldersgrænse, som beskrevet i det foreliggende lovforslag, vil give alle mindreårige adgang til at ændre juridisk køn, mens adgangen til kønskorrigerende behandling fortsat vil være underlagt medicinsk indikation og derfor de facto begrænset.

En række rådsmedlemmer forholdt sig derfor til muligheden af at indføre en egentlig vurdering af mindreårige eller som et minimum en obligatorisk vejledende samtale om konsekvenserne ved at ændre juridisk køn.

Herom hedder det i bemærkningerne til lovforslaget, ”at modellen medfører ekstra udgifter til oprettelse af en ny myndighed, hvilket ikke vurderes at være hensigtsmæssigt henset til, at det må forventes, at relativt få mindreårige, som ikke har fået tilbudt og undergår eller har undergået kønsmodificerende behandling i sundhedsvæsenet, vil søge om nyt personnummer begrundet i en oplevelse af at tilhøre det andet køn. Hertil kommer, at en sådan model kan opfattes som unødigt bureaukratisk, og at oplevelsen af kønsidentitet i udgangspunktet må anses for at være individuel og subjektiv, hvorfor en model, som indebærer, at en myndighed skal foretage en vurdering heraf, som er afgørende for, om tildeling af nyt personnummer kan tillades, giver anledning til principielle betænkeligheder, herunder i forhold til den mindreåriges oplevelse af en sådan sagsbehandlingsproces. Det må herved også tages i betragtning, at tildeling af nyt personnummer er en administrativ procedure, som let kan omgøres, såfremt den mindreårige ønsker det.”

Igen er de forskellige hensyn ikke fremmede for rådets betragtning og kan genfindes i rådets udtalelse. Blot skal det bemærkes, at Det Ethiske Råd finder det vigtigt, at der indføres et krav om at modtage alderssvarende juridisk vejledning om konsekvenserne af personnummertildelingen som både er robust og af høj kvalitet.

Afsluttende ønsker Det Ethiske Råd at fastholde, uanset vedtagelsen af det aktuelle lovforslag så kalder hele området omkring kønsidentitet og kønskorrigerende behandling på mere forskningsbaseret viden. På få år har der indfundet sig en kraftig stigning i antallet af henvisninger til sexologiske klinikker i kombination med en pludselig stigning i antallet af henvendelser fra mindreårige piger. Begge dele uden at nogen egentlig ved, hvad årsagen er hertil. Det Ethiske Råd ønsker desuden, i forbindelse med diskussionen om ændring af juridisk køn for mindreårige, at advare om, at diskussionen om mindreårige med kønsuhbehag isoleres til at være et spørgsmål om at ændre juridisk køn. Uanset om man ændrer eller bibeholder den eksisterende lovgivning, vil dette næppe løse alle de problemer, som mindreårige kan opleve, og som måtte have sin grund i fordomme om kønsroller. Det Ethiske Råd opfordrer derfor til, at en eventuel ret til eller mulighed for at ændre juridisk køn ikke får lov at stå alene. Hvis valget er vigtigt, betyder det også noget, at det er rigtigt, og derfor er der brug for andre og yderligere støttemuligheder for de mindreårige og deres familier, som oplever at skulle tackle kønsuhbehag.

Med venlig hilsen og på vegne af Det Ethiske Råd

Leif Vestergaard Pedersen, formand

[1] Udtalelse om ændring af juridisk køn for mindreårige